

O'ZBEK JADIDCHILIK HARAKATI BOSHLANISHI VA YAKUNI

Mirsoliyeva Durdonaxon

*O'zbekiston davlat san'at institutining
Qo'g'irchoq teatr aktyorligi 4-bosqich talabasi*

O'zbek jadid harakati: ta'lim va modernizatsiya yo'li

XX asr boshlarida Markaziy Osiyoda vujudga kelgan o'zbek jadid harakati ushbu mintaqadagi diniy va madaniy islohotlar tarixida muhim bobni tashkil etdi. Jamiyatning intellektual elitasi bo'lgan jadidchilar zamonaviy o'zbek jamiyati uchun yangi g'oyalar va usullarni taklif qilib, eskirgan an'analar va ta'lim tizimlarini o'zgartirishga intildilar. Ushbu maqolada o'zbek jadid harakatining boshlanishi, rivojlanishi va O'zbekiston tarixi va madaniyatiga ta'siri ko'rib chiqiladi.

1. Harakatning Boshlanishi:

XIX va XX asrlar oralig'ida O'zbekiston Rossiya imperiyasining bir qismi bo'lib, Islom va madrasa (musulmon o'quv yurtlari) ga asoslangan an'anaviy ta'lim tizimlarining ta'siri bo'lib qoldi. Shu vaqt ichida O'zbekiston jamiyati bir qator qiyinchiliklarga duch keldi, shu jumladan iqtisodiy qiyinchiliklar, ijtimoiy tengsizliklar va madaniy turg'unlik. Bilimli ziyolilar va diniy rahbarlar mavjud ta'lim tizimlari eskirgan va jamiyat rivojiga hissa qo'shmaganligini anglay boshladilar.

Jadidchilar, so'zma-so'z "yangilanuvchilar" yoki "islohotchilar" deb tarjima qilinib, ta'lim va madaniyatni yangilashga chaqirdilar. Ular Islomni zamonaviy ilm-fan va texnologiya bilan yaqinlashtirishga intilib, zamonaviy g'oyalar, o'qitish usullari va bilimlarni taklif qilishdi. Jadidchilar jamiyatning barcha qatlamlari uchun ta'lim olish imkoniyatini qo'llab-quvvatladilar va modernizatsiya g'oyalarini faol targ'ib qildilar.

2. Harakatni Rivojlantirish:

XX asr boshida jadid harakati faol rivojlana boshladi. U matematika, fan va adabiyot kabi zamonaviy fanlarni o'qitadigan yangi maktablarni yaratishni o'z ichiga olgan. Ushbu maktablar o'zbeklar, shu jumladan ayollar uchun ta'lim olish imkoniyatini yaratdi, bu o'sha davr uchun inqilobiy edi.

Jadidchilar ham o'zbek tilida o'z nashrlarini chop etishdi, bu esa jamiyatda yangi bilim va g'oyalarni tarqatishga yordam berdi. Ularning ta'lim va madaniy yangilanish sohasidagi ishlari o'zbek intellektual va madaniy muhitini rivojlantirishda muhim omil bo'ldi.

3. Harakatning Ta'siri:

O'zbek jadid harakati O'zbekistonning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Bu an'anaviy madaniyat va zamonaviy bilimlar o'rtasidagi ko'pri bo'ldi. Jadidistlarning ta'sirini quyidagicha ifodalash mumkin:

3.1. Ta'lim: jadidchilar yangi o'qitish usullari va zamonaviy bilimlarni taqdim etish orqali mintaqada ta'limni rivojlantirishga ko'maklashdilar. Ularning g'oyalari O'zbekistonda zamonaviy ta'lim tizimi uchun asos bo'lib xizmat qildi.

3.2. Madaniy xilma-xillik: jadidchilar o'zbek tili va adabiyotidan foydalanishni faol targ'ib qildilar, bu esa o'zgaruvchan dunyoda madaniy o'ziga xoslikni saqlashga yordam berdi.

3.3. Tenglik: jadidchilar jamiyatning barcha qatlamlari, shu jumladan ayollar uchun ta'lim tengligini qo'llab-quvvatladilar. Ularning bu tashabbusi kelajakda kengroq ijtimoiy inklyuziya uchun asos bo'lib xizmat qildi.

4. Harakatni Yakunlash:

1920-yillarning boshida, Markaziy Osiyoda Sovet hokimiyati paydo bo'lishi bilan, jadid harakati repressiya va cheklovlarga duch keldi. Sovet hukumati ta'lim va jamiyatni dunyoviyashtirish va ateizatsiya qilishga chaqirdi, bu esa jadid maktablarining yopilishiga va diniy va o'qimishli rahbarlarning ta'qib qilinishiga olib keldi.

Shunga qaramay, jadid harakatining g'oyalari va merosi yo'qolmadi. Ular zamonaviy O'zbekiston ta'lim tizimi, madaniyati va jamiyatida yashaydilar. O'zbekiston o'zining madaniy va tarixiy o'ziga xosligini saqlab, an'anaviy qadriyatlarni zamonaviy bilim va texnologiyalar bilan yaqinlashtirishga intilmoqda.

5. Xulosa:

O'zbek jadid harakati O'zbekiston tarixida unutilmas iz qoldirdi. Bu jamiyat taraqqiyotida ta'lim, madaniy xilma-xillik va modernizatsiya muhimligini ta'kidladi. Jadid merosi mamlakatni zamonaviy va muvaffaqiyatli kelajak sari ilhomlantirishda davom etmoqda.

FOYDALANILGAN WEB-SAYTLAR:

1. Tafakkur.net sayti
2. Ziyouz.com sayti
3. Qomus.info sayti
4. Saviya.uz sayti
5. Shosh.uz sayti
6. Vikipediya
7. Yoair.com sayti